

МОЎНАЯ АСОБА УЛАДЗІМІРА КАРАТКЕВІЧА

Жаўняровіч, П. П. Публіцыстычны дыскурс Уладзіміра Караткевіча / П. П. Жаўняровіч; навук. рэд. В. І. Іўчанкаў. – Мінск : РІВШ, 2011. – 244 с.

Творчасць Уладзіміра Караткевіча здаўна цікавіла і сёння цікавіць навукоўцаў. У прыватнасці, яе мастацкі аспект падрабязна разглядаўся ў навуковых даследаваннях А. Вераб'я, В. Іўчанкава, А. Мальдзіса, А. Русецкага, І. Штэйнера і інш. Некаторым пытанням публіцыстыкі У. Караткевіча прысвячаліся артыкулы Т. Кабржыцкай, В. Шынкярэнкі, П. Банцэвіча. Аднак не атрымалі належнай увагі тыя структуры публіцыстычнага тэксту У. Караткевіча, якія выклікаюць перлакутыўны эффект і найбольш поўна ўплываюць на тэкстастваральны працэс. Таму манаграфія “Публіцыстычны дыскурс Уладзіміра Караткевіча” Пятра Жаўняровіча – вельмі надзённае і актуальнае даследаванне. Яго правамерна пазіцыянаваць у якасці комплекснага, бо яно ўключае разгляд многіх аспектаў публіцыстыкі У. Караткевіча: ідэйна-тэматычную скіраванасць, жанрава-стылёвыя асаблівасці, канцэптуальныя дамінанты. Пятру Жаўняровічу ўдалося спалучыць літаратуразнаўчы, лінгвістычны і журналісцкі падыходы пры даследаванні публіцыстычных твораў пісьменніка.

Аўтар манаграфіі з улікам напрацовак па лінгвістыцы і стылістыцы тэксту еўрапейскіх, у тым ліку і беларускіх, навукоўцаў Т. ван Дэйка, В. Кінча, М. Шкельцага, В. Іўчанкава і іншых звяртаецца да найбольш запатрабаванага дыскурснага аналізу. Хочацца адзначыць адметны навуковы густ Пятра Жаўняровіча у асэнсаванні моўных фактаў, яго ўменне дэталёва разгледзець лексічныя сістэмы твораў і поўна ахарактарызаваць іх дзякуючы квантатывнаму методу і кампанентаваму аналізу ключавых слоў. Так, даследуючы канцэптуалізацыю лексемы *зямля*, мовазнаўца не толькі падае полісемант з шасцю ЛСВ, якія зафіксаваны ў публіцыстыцы У. Караткевіча, але і заўважае пашырэнне семантыкі яе шостага ЛСВ у двух напрамках. Прычым такое пашырэнне, як слухна зазначае аўтар, “яскрава выяўляецца не толькі ў публіцыстыцы У. Караткевіча, але і ў сучасным перыядычным друку, таму мяркуем, што надышоў час удакладніць слоўнікавую дэфініцыю лексемы *зямля*”. У манаграфіі, апроча кампанентавага аналізу канцэпту, разгледжаны яго сінанімічная парадыгма і спалучальныя магчымасці.

Дыскурсны падыход дазваляе Пятру Жаўняровічу выявіць аўтарскія інтэнцыі праз сістэму трапеічнасці і эмацыянальна-экспрэсіўную напоўненасць публіцыстыкі У. Караткевіча. На канкрэтных прыкладах ужывання асобнай лексемы, сінанімічнай або антанімічнай парадыгмы, тропа, рытарычнай фігуры, асобы займенніка, трывання дзеяслова даследчык пацвярджае ўсталяванне дыялогу – галоўнай перадумовы дыскурсу – паміж аўтарам і чытачом. Такая адметная

дыялагічнасць адзначаецца, у прыватнасці, на аснове аналізу канцэпту *сцюдзёная вясна*. Аўтар манаграфіі характарызуе суперструктуры гэтага публіцыстычнага твора, якія адлюстроўваюць парадыгматыку тэксту, і знаходзіць адпаведныя семы-счэпы паміж імі. Доказнасць і аргументаванасць навуковых высноў Пятра Жаўняровіча дазваляе асэнсаваць паняцце канцэпту як асноўнага складніка семантычнай кагезіі ў тэксце. Выяўляючы канцэпт і праз перакрыжавання семных сувязі паміж асобнымі, размешчанымі ў розных частках тэксту суперструктурамі, даследчык паказвае наяўнасць своеасаблівага ўнутранага дыялогу, які здольны найбольш поўна выказаць аўтарскую задуму і ўздзейнічаць на рэцыпіента. Удумлівы чытач знойдзе ў манаграфіі падрабязны разгляд дэйктычных сродкаў маркіроўкі суб'екта і адрасата – таксама дзейснага спосабу дыялагізацыі дыскурсу.

Аўтар даследавання пераканаўча вырашае многія праблемы, сярод якіх – азначэнне публіцыстыкі (паколькі разнастайнасць навуковых трактовак спараджае пытанні жанравай дыферэнцыяцыі публіцыстычных твораў У. Караткевіча), размежаванне публіцыстыкі і мастацкай прозы (яны, як вядома, “маюць агульныя карані”), жанравая ідэнтыфікацыя твораў публіцыстыкі (пакуль яшчэ канчаткова не вызначаны “стандарт канкрэтнага жанру”), жанравыя разнавіднасці эсэ ў публіцыстыцы У. Караткевіча (Пётр Жаўняровіч прапануе такую класіфікацыю: эсэ-нарыс, эсэ-партрэт, эсэ-рэцэнзія, эсэ-замалёўка, эсэ-артыкул, эсэ-фельетон, эсэ-ліст). Для правядзення даследавання П. Жаўняровічам былі выкарыстаны 95 твораў У. Караткевіча, некаторыя з якіх дасюль не апублікаваныя, з асабістага архіва пісьменніка. Асноўная ўвага навукоўца сканцэнтраваная на жанры эсэ-нарыса, пры аналізе якога выкарыстаны тэксталагічныя назіранні. Яны дазваляюць адчуць спецыфіку аўтарскага стылю і недарэчнасць некаторых рэдактарскіх змен.

Адметнасць манаграфіі, на мой погляд, – ва ўменні аўтара тонка пранікаць у самыя складаныя моўныя факты, тым самым паказваючы чытачу, **як** трэба правільна аналізаваць публіцыстычны тэкст. Гэта своеасаблівы дапаможнік для выкладчыкаў, аспірантаў, магістрантаў, студэнтаў па метадыцы дыскурснага аналізу. А такіх даследаванняў у сучасным беларускім мовазнаўстве, пагадзіцеся, не хапае. Таму мяркую, што манаграфія П. Жаўняровіча зойме належнае месца сярод многіх навуковых прац па спецыфіцы творчасці У. Караткевіча.

Таццяна СТАРАСЦЕНКА,
кандыдат філалагічных навук.